

Szanowni Państwo!

Gromadzi nas dziś piękna uroczystość – Jubileusz 85. rocznicy założenia Towarzystwa Ekonomicznego w Krakowie oraz 60-lecia krakowskiego Oddziału Polskiego Towarzystwa Ekonomicznego. Radujemy się tym, że Jubileusz ten możemy świętować w murach krakowskiej Akademii Ekonomicznej. Z uczelnią tą od początku jej istnienia łączą nas ściśle związki – serdeczna przyjaźń. Nie może być inaczej – przecież to spośród absolwentów Akademii Ekonomicznej w Krakowie rekrutuje się przeważająca liczba członków Polskiego Towarzystwa Ekonomicznego zrzeszonych przy naszym krakowskim Oddziale. Myślę, że mogę nawet powiedzieć, że Akademia jest naszą nieco młodszą siostrą – w minionym roku świętowała Jubileusz 80-lecia swojego istnienia.

Witam wszystkich przybyłych na dzisiejszą uroczystość. Jest to święto nas wszystkich – nie tylko członków Polskiego Towarzystwa Ekonomicznego i osób z nim związanych, ale całego środowiska ekonomistów, które tak licznie jest dziś tutaj zgromadzone.

Pozwolą Państwo, że w pierwszej kolejności powitam Jego Magnificencję Rektora Akademii Ekonomicznej w Krakowie – Pana Profesora Ryszarda Borowieckiego, który z wielką życzliwością zawsze ogarnia sprawy naszego Towarzystwa, a dziś gości nas w murach największej polskiej uczelni ekonomicznej. Szanowny Panie Rektorze! Witam Pana na dzisiejszej uroczystości i proszę o przyjęcie naszych serdecznych podziękowań.

Witam serdecznie władze krajowe Polskiego Towarzystwa Ekonomicznego na czele z Panią Prezes Profesor Elżbietą Mączyńską.

Witam Prezesów Oddziałów Polskiego Towarzystwa Ekonomicznego przybyłych na dzisiejszą uroczystość: Pana Profesora Stanisława Rudolfa – Prezesa łódzkiego Oddziału i zarazem Wiceprezesa Polskiego Towarzystwa Ekonomicznego, Pana dr Józefa Łobockiego – Prezesa lubelskiego Oddziału i jednocześnie Sekretarza Generalnego naszego Towarzystwa oraz Pana dr Ludwika Hejnego – Prezesa Oddziału w Bielsku-Białej.

Czujemy się zaszczytzeni obecnością na dzisiejszej uroczystości przedstawicieli władz miasta. Witam Pana Kazimierza Bujakowskiego – Wiceprezydenta stołeczno-królewskiego miasta Krakowa.

Są wśród nas przedstawiciele różnych wyższych uczelni Krakowa. Niech wolno mi będzie powitać Jego Magnificencję Rektora Akademii Pedagogicznej w Krakowie Pana Profesora Henryka Żalińskiego.

Witam serdecznie jeszcze raz wszystkich przybyłych na dzisiejszą uroczystość!

Szanowni Państwo!

15 lutego 1921 r., w niespełna trzy lata po odzyskaniu przez Polskę niepodległości, szereg wybitnych osobistości Krakowa wystosowało do obywateli miasta odezwę, w której czytamy: „Rozwinięcie życia gospodarczego w naszym państwie napotyka na trudności, na które natrafia każda praca, rozpoczynająca się od podstaw. Zwiększają się one jednak wskutek tego, że równocześnie budujemy państwo od podstaw także pod względem politycznym, a nadto żyjemy w epoce, w której dokonują się doniosłe przemiany społeczne. Aby te trudności pokonać, muszą wszyscy obywatele wedle sił i zdolności współdziałać w rozwiązywaniu nasuwających się codziennie problemów i w budowaniu fundamentów na przyszłość. Poczuciem tego obowiązku wiedzeni podpisani pragną założyć stowarzyszenie pod nazwą «Towarzystwo Ekonomiczne w Krakowie»”. Odezwę tę podpisało 16 osób, a wśród nich m.in.: Stanisław Estreicher – rektor Uniwersytetu Jagiellońskiego, Jan Kanty Fedorowicz – prezydent stołeczno-królewskiego miasta Krakowa, baron Jan Götz-Okocimski – znany przemysłowiec i działacz polityczno-gospodarczy, Władysław Leopold Jaworski oraz Adam

Krzyżanowski – profesorowie Uniwersytetu Jagiellońskiego. Do działania w nim sygnatariusze odezwy zaprosili wszystkich chcących aktywnie uczestniczyć w ekonomicznej odbudowie państwa w oparciu o zasady liberalizmu gospodarczego, bez względu na wykonywany zawód oraz zapatrywania polityczne. W dwa tygodnie później, tj. 1 marca 1921 r., odbyło się pierwsze Walne Zgromadzenie Towarzystwa, na którym uchwalono jego statut oraz dokonano wyboru władz.

Warto wspomnieć, że w tym samym roku (1921), lecz nieco wcześniej, bo zaledwie o dwa dni – 27 lutego, we Lwowie założone zostało Polskie Towarzystwo Ekonomiczne, które po II wojnie światowej „dało” swoją nazwę ogólnokrajowej organizacji ekonomistów polskich.

Statut Towarzystwa Ekonomicznego w Krakowie określał jego cele, precyzował środki służące do ich osiągnięcia, wskazywał prawa oraz obowiązki członków zwyczajnych (w tym prawnych) i honorowych, jak również wymieniał organy Towarzystwa oraz zasady ich wyłaniania i funkcjonowania. Do celów jego działania zaliczał: 1) popieranie dążeń do powiększenia wytwórczości narodu, na zasadzie wolności gospodarczej, 2) pielęgnowanie nauki gospodarstwa we wszystkich jej gałęziach i rozpatrywanie aktualnych zjawisk życia ekonomicznego, 3) ocenę projektów ustawodawczych, ustaw i rozporządzeń, dotyczących wszelkich dziedzin gospodarstwa społecznego, 4) popularyzację wiadomości ekonomicznych w społeczeństwie. Bardzo ważnym zapisem w statucie był zapis, współcześnie nie wprowadzany już do statutów tego typu organizacji, a mianowicie stanowiący, że „Wnoszenie sporów partyjno-politycznych do prac Towarzystwa jest wzbronionym”.

Pierwszy Zarząd Towarzystwa składał się z 15 członków. Funkcję prezesa powierzono baronowi Janowi Götzowi-Okocimskiemu, a wiceprezesów – Janowi Kantemu Fedorowiczowi (prezydentowi miasta Krakowa) oraz Stanisławowi Estreicherowi (rektorowi Uniwersytetu Jagiellońskiego).

Od samego początku istnienia Towarzystwa działalność jego podporządkowana była zasadniczemu celowi, jakim było gospodarcze umacnianie odrodzonego państwa polskiego. Działacze Towarzystwa doskonale zdawali sobie sprawę z faktu, że „słaba” gospodarka zagraża wewnętrznej stabilności państwa i jego międzynarodowemu bezpieczeństwu. W 1921 r. Polska była już wprawdzie krajem posiadającym w miarę ukształtowany system polityczny, ale wciąż borykającym się z szeregiem poważnych problemów gospodarczych, a zwłaszcza niedorozwojem przemysłu. W pierwszej połowie lat dwudziestych dołączyły do nich ogromne trudności budżetowe, które przerodziły się w największy w historii Polski kryzys walutowy, skutkujący inflacją na niespotykaną dotąd skalę. Koniec lat dwudziestych przyniósł natomiast najgłębsze załamanie koniunktury w dotychczasowych dziejach gospodarki kapitalistycznej, które zapoczątkowało światowy kryzys gospodarczy o skutkach rozciągających się na prawie całą trzecią dekadę XX wieku. Wszystkie te problemy stanowiły przedmiot głębokiej troski działaczy Towarzystwa.

W ramach Towarzystwa prowadzona była szeroka działalność badawcza, odczytowa, publicystyczna oraz wydawnicza, ukierunkowana na poszukiwanie środków służących rozwiązywaniu problemów trapiących polską gospodarkę. W najważniejszych sprawach Towarzystwo występowało nawet z inicjatywami ustawodawczymi oraz kierowało do władz państwowych memoriały, w których prezentowało swoje stanowisko w danej kwestii, jak również proponowało podjęcie określonych środków zaradczych. Przez cały okres istnienia (do wybuchu II wojny światowej) w swoich działaniach było ono wierne zasadom liberalizmu ekonomicznego. Wszelkie formy interwencjonizmu państwowego przejawiające się w etatyzacji gospodarki, czy też sprzyjające jej kartelizacji, zawsze spotykały się ze zdecydowaną krytyką ze strony Towarzystwa.

Przyjęcie przez działaczy Towarzystwa koncepcji wolności gospodarczej, jako fundamentu dla prowadzonej działalności, było wynikiem ścisłego personalnego powiązania go z przedstawicielami tzw. szkoły krakowskiej, która grupowała naukowców z Uniwersytetu

Jagiellońskiego o nastawieniu liberalnym lub neoliberalnym. Niekwestionowanym przywódcą tej szkoły był Adam Krzyżanowski, od 1923 r. pełniący funkcję wiceprezesa Towarzystwa, a od 1930 r. będący jego prezesem. Obok niego warto wymienić tutaj również dwóch innych czołowych działaczy szkoły krakowskiej, wchodzących przez szereg lat w skład władz Towarzystwa, Adama Heydla i Ferdynanda Zweiga (uczniów Adama Krzyżanowskiego), których poglądy także wywarły niezatarte piętno na działalności Towarzystwa.

W działalności Towarzystwa Ekonomicznego w Krakowie można wyróżnić dwa zasadnicze nurty. Pierwszy – o nastawieniu praktycznym, a więc koncentrujący się na diagnozie i poszukiwaniu rozwiązań aktualnych problemów społeczno-gospodarczych, oraz drugi – poświęcony zagadnieniom o charakterze teoretycznym. W latach dwudziestych zajmowano się głównie integracją gospodarczą kraju, problemami skarbowymi i powstałym w ich następstwie kryzysem walutowym oraz zachodzącymi procesami inflacyjnymi (hiperinflacją). Koniec lat trzydziestych, który przyniósł – wspomniany już – „wielki kryzys”, skoncentrował uwagę działaczy Towarzystwa na problemach cyklicznego rozwoju gospodarki oraz przezwyciężeniu deflacji pogłębiającej negatywne skutki recesji gospodarczej. Działacze Towarzystwa uczestniczyli także w debacie na temat dróg rozwoju społeczno-gospodarczego Polski, toczącej się przez cały okres międzywojenny. Postulowali zmianę struktury gospodarczej kraju z rolnej na przemysłowo-rolniczą oraz rozwój oparty na prywatnej przedsiębiorczości. Prace członków Towarzystwa wniosły niepodważalny wkład w rozwój teorii ekonomii, w wielu jej dziedzinach.

Działalność Towarzystwa miała charakter bardzo pragmatyczny, a zarazem konstruktywny. Realizowane badania miały na celu nie tylko diagnozę problemu, ale również wskazanie środków zaradczych. Rezultatem prowadzonej działalności badawczej był szereg inicjatyw ustawodawczych ze strony Towarzystwa. W ten sposób chciano uzyskać wpływ na kształt określonych rozwiązań instytucjonalnych w gospodarce, tak aby odpowiadały one założeniom liberalizmu gospodarczego, którym hołdowało Towarzystwo.

Wybuch II wojny światowej w 1939 r. przerwał 18-letni okres niezwykle aktywnej działalności Towarzystwa Ekonomicznego w Krakowie. Uniemożliwił również przeprowadzenie w Krakowie II Zjazdu Ekonomistów Polskich, organizowanego z jego inicjatywy. W ostatnim roku istnienia Towarzystwo skupiało 84 członków zwyczajnych, wśród których było 9 osób prawnych. Pomimo stosunkowo małej liczby działaczy, wynikającej z elitarnego charakteru Towarzystwa, odegrało ono poważną rolę w rozwoju polskiej myśli ekonomicznej okresu międzywojennego, jak również w umacnianiu odrodzonego państwa polskiego.

II wojna światowa przyniosła drastyczną w swoich konsekwencjach zmianę układu politycznego świata, a zwłaszcza Europy. Jałtański podział Starego Kontynentu dokonany w 1945 r. położył na długie lata kres prywatnej własności i wolności gospodarczej w naszym kraju. Społeczeństwo, a w jego ramach ekonomiści, stanęło wobec zupełnie nowych realiów gospodarczych, implikowanych systemem centralnego zarządzania gospodarką opartą na własności ogólnospołecznej.

Wkrótce po zakończeniu wojny, jesienią 1945 r., krakowscy ekonomiści zgromadzili się w lokalu Izby Przemysłowo-Handlowej w Krakowie, aby wznowić działalność przedwojennego Towarzystwa. Znow przed nimi, jak to miało miejsce w 1921 r., stanęło wyzwanie odbudowy państwa, zarówno pod względem politycznym jak i gospodarczym. Na spotkaniu tym zwyciężyła jednak zrodzona jeszcze w okresie międzywojennym koncepcja utworzenia ogólnopolskiej społecznej organizacji ekonomistów, a więc takiej, która skupiałaby ekonomistów naukowców i praktyków gospodarczych z całego kraju. Idea ta przyświecała żywotnie również ekonomistom z Warszawy, Łodzi, Poznania i Lublina. W efekcie nie doszło do reaktywowania dotychczasowego Towarzystwa Ekonomicznego w Krakowie. Jego przedstawiciele – profesorowie: Adam Krzyżanowski i Witold Krzyżanowski wraz z innymi 19 reprezentantami środowisk ekonomicznych z pozostałych wyżej wymienionych miast

wzięli udział w zjeździe założycielskim Polskiego Towarzystwa Ekonomicznego, odbywającym się w Łodzi w dniach 1 i 2 grudnia 1945 r.

Na zjeździe tym powołano, w miejsce dotychczas istniejących regionalnych stowarzyszeń ekonomistów, organizację ogólnokrajową. Należy zauważyć, że w zjeździe tym nie brali udziału przedstawiciele lwowskiego środowiska ekonomicznego. Znamienny jest jednak fakt, że gdy poszukiwano nazwy dla zakładanej podczas tego zjazdu społecznej organizacji ekonomistów, postanowiono jej nadać nazwę „Polskie Towarzystwo Ekonomiczne”, którą to nosiło właśnie lwowskie Towarzystwo. W ten sposób upamiętniono wkład Lwowa w rozwój społecznego ruchu ekonomistów polskich.

Zgodnie z zamysłem założycieli Polskiego Towarzystwa Ekonomicznego w większych miastach akademickich odbyły się Walne Zgromadzenia lokalnych środowisk ekonomistów, na których powoływano oddziały Towarzystwa. Takie Zgromadzenie odbyło się również w Krakowie 16 lutego 1946 r. W jego wyniku powstał krakowski Oddział Polskiego Towarzystwa Ekonomicznego, który początkowo zakresem swojego działania obejmował poza ziemią krakowską również tereny: Śląska, Rzeszowa oraz Kielc. Pierwszym prezesem Zarządu Oddziału został prof. Witold Krzyżanowski. Wygłoszony przez niego odczyt inauguracyjny na temat teoretycznych podstaw gospodarki planowej nawiązywał do toczącej się wówczas kluczowej debaty nad systemem zarządzania gospodarką narodową. Problematyka ta – jak się później okazało – naznaczyła aż nazbyt wyraźnie działalność Towarzystwa przez przeszło czterdziestoletni okres.

W ciągu 85 lat, jakie upłynęły od założenia Towarzystwa Ekonomicznego w Krakowie, którego sukcesorem stał się w 1946 r. krakowski Oddział Polskiego Towarzystwa Ekonomicznego, losy społecznego ruchu ekonomicznego na ziemi krakowskiej były różne. Rytm jego życia wyznaczały bieżące wydarzenia polityczne i gospodarcze Polski oraz świata. Wiele wybitnych osobistości należących do Towarzystwa, zarówno z kręgów naukowych, jak i politycznych oraz gospodarczych, wywarło na jego działalności niezatarte piętno. I chociaż w działalności tej były zarówno okresy ogromnej aktywności, jak i swoistej stagnacji, to bez wątplenia można jednak stwierdzić, że Towarzystwo zawsze było wierne swojej misji, służąc polskiemu społeczeństwu na miarę sił zawodowych i intelektualnych swoich członków oraz warunków, w jakich przychodziło mu funkcjonować.

Chociaż chciałoby się wymienić podczas dzisiejszej uroczystości wszystkich tych, którzy w ciągu wielu lat przyczyniali się do rozwoju społecznego ruchu ekonomicznego na ziemi krakowskiej, to jednak nie sposób uczynić tego tutaj w pełni. Mając w naszej wdzięcznej pamięci ich trud i zaangażowanie w służbie krajowi, wymieńmy w tym miejscu chociaż prezesów, którzy w minionym okresie, poprzedzając moją kadencję, kierowali pracami Towarzystwa Ekonomicznego w Krakowie, a następnie krakowskiego Oddziału Polskiego Towarzystwa Ekonomicznego. Było ich dotychczas dziewięciu: baron Jan Götz-Okocimski (w latach 1921–1930), prof. Adam Krzyżanowski (1930–1939), prof. Witold Krzyżanowski (1946–1958), prof. Bronisław Oyrzanowski (1958–1962), prof. Józef Gajda (1962–1975), prof. Antoni Fajferek (1975–1985), doc. dr Adam Rybarski (1985–1993), prof. Stanisław Lis (1993–2001) oraz prof. Józef Machaczka (2001–2005). Należą Im się słowa wielkiego uznania.

Szanowni Państwo!

Jubileusz to nie tylko okazja do wspomnień, równie ważne są życzenia. Naszą tożsamość stanowi tradycja, ale przed nami przyszłość i nowe wyzwania. Pozwolą zatem Państwo, że odwołując się do historii przywołam tutaj słowa wypowiedziane 1 marca 1921 r. przy zakładaniu Towarzystwa Ekonomicznego w Krakowie przez barona Jana Götza-Okocimskiego – pierwszego prezesa Towarzystwa. Oto one: „Chcemy być okiem, które dostrzega bogactwa drzemiące

w kraju i ludności. Chcemy być uchem, które chwyta potrzeby ogólne i środki dążące do ich zaspokojenia. Chcemy być mózgiem, który rozważa, krytykuje, wskazuje drogę. Niemniej jednak działalność nasza nie będzie tylko papierową, dydaktyczną lub agitacyjną. Staraniem naszym będzie, aby wszystko to, co powiemy lub napiszemy, przemieniało się w czyn. Tylko też z tego punktu widzenia podejmować się będziemy zadań, które uważać będziemy za ważne. Nie chcemy być ani szkołą, ani akademią; ambicją naszą będzie stać się centralnym źródłem, z którego każda produkcja musi czerpać, aby nie popaść w zastój, nie uschnąć, nie zmartwieć, nie ulec trudnościom i przeszkodom”. Chciałbym, aby słowa te nadal wyznaczały misję naszego Towarzystwa, czego nam wszystkim z serca życzę.

Artur Pollok
Prezes Oddziału PTE w Krakowie

Kraków, 23 listopada 2006 r.